

RAZVOJ KAZENSKEGA PRAVA

- NAMEN KAZENSKEGA PRAVA – s prisilnimi sredstvi zagotoviti obstanek družbenega reda in razmerij

1. IZVIR IN RAZVOJNE DRUŽBE

- PLEMENSKA DRUŽBA – pojavljajo se zametki bodočega kazenskega prava v zaščiti neke skupnosti
- ZAŠČITA NAVZNOTER – razvija se brezpokojnost, če je oseba brezpokojna, izgubi pravno zaščito in je dana na voljo knezu ali vsem pripadnikom skupnosti, ponekod so imeli pravico ali dolžnost, da jo ubijejo
- ZAŠČITA V RAZMERJU DO DRUGE SKUPNOSTI – če med dvema skupnostima ni bilo učinkovite skupne oblasti se je pojavilo maščevanje
- SMRTNA KAZEN – korenine kazenskega prava segajo tudi na sakralno področje, iz žrtvovanja višjim silam, da bi jim dali zadoščenje in odvrnili njihovo jezo
- RAZVOJNE TEŽNJE KAZENSKEGA PRAVA
 - težišče se pomika v področje državne oblasti
 - odgovornost se individualizira – namesto skupne odgovornosti se razvija odgovornost posameznega storilca
 - upoštevanje subjektivnega momenta – odgovornosti za učinek, krivda
 - stanovske razlike pri ravnanju s posameznikom – nekaj časa se zastrujejo, pozneje se začnejo izravnovati

2. MAŠČEVANJE

- MOTIV – povrnitev zla za zlo, ki je prepuščena rodbinski ali plemenski skupnosti ubitega
- KOLEKTIVNA ODGOVORNOST – ni nujno, da zadene krivca, naperjena proti kateremukoli članu skupnosti
- spočetka je maščevanje dopustno za več vrst sovražnih dejanj med skupnostmi
- DEJAVNOST OBLASTI PRI KAZENSKEM PRAVU
 - maščevanje se omejuje predvsem na uboj
 - država dopušča pravico maščevanja pri uboju, telesnih poškodbah, okrnjenju časti, ugrabitvi, požigu
- DOBA FAJT – prisotno maščevanje v bojih med fevdalci, državna oblast je bila preslabotna, da lahko to preprečila, maščevanje se je v tem času celo na novo razmahnilo
- RAZVOJNE STOPNJE MAŠČEVANJA
 - prosto in neomejeno maščevanje skupnosti proti drugi skupnosti
 - omejitev maščevanja na obseg, ki ustreza teži povoda
 - sklenitev začasnega premirja (*ponekod pri Slovanih se imenuje vera*)
 - navidezno, fingirano maščevanje (*pokora, maščevanje dobi obredno obliko*)
 - poravnava, kompozicija – krivec da napadeni skupnosti zadoščenje s denarnim plačilom, spravnina, krvnina, spočetka se krvnina določa sporazumno, kasneje dobi stalno višino, diferencirano po socialnem položaju
 - v Sloveniji – določila o maščevanju iz dobe fajd, ki so verjetno že pod vplivom mirovnega gibanja, predpisi iz 13. in 14. stoletja pri nas urejajo predvsem kompozicijski sistem
- PRIVILEGIJ ZA KOROŠKO IN KRANJSKO
 - pri uboju intervenira sodišče
 - ujetemu ubijalcu se namesto telesne kazni odmeri odškodnina, ki ne sme zadeti premoženja žene in otrok
 - pobeglemu ubijalcu se odmeri kazen v prid sodišča, maščevalna pravica proti njemu pa je odprta
 - najdlje so se oblike maščevanja ohranile pri kmetih
 - med njimi je še v 16. stoletju veljal »običaj in pravo« da sorodniki ubitega vdrejo na ubijalčevo zemljišče, pokončajo in pohodijo vse kar najdejo (*pustošenje*)

3. KAZENSKO PRAVO V SREDNJEM VEKU

a) STORILEC

- kolektivna odgovornost – vprašanje storilca ni tako pomembno, odgovarjal je vsak član skupnosti, iz katere je izšel napad, včasih se je odgovornost prenesla na starešino
- individualna odgovornost – omejuje na samega storilca, se oblikujeta pojma pomoči in prikrivanja

b) KAZNIVA DEJANJA

- pravilo Nullum crimen, nulla poena... v srednjem in začetku novega veka ni veljalo
- pojem težje kazenske zadeve se oblikuje v dobi fajn z deželno mirovno zakonodajo,
- KRVNO SODSTVO – skromno diferencirano in razmeroma slabo opisano
- UBOJ – prepuščen kompoziciji, denarni poravnavi
- UMOR - težje kaznivo dejanje, znak za umor je skrivanje trupla in večja skrivnost dejanja
- PREGANJANJE VEŠČ – zadeva duhovskih sodišč, pojem coprništva so ponekod poznali v celem srednjem veku, razmahnilo se je okrog leta 1400, pri nas pozneje, v razmahu coprniških procesov je nastala bula o veščah, coprništvo so povezovali z vojnami in naravnimi katastrofami, ki so takrat postale bolj pogoste

c) KAZEN

- SPLOŠNA PREVENCIJA – namen kazni je zastraševanje, ki naj bi odvrčalo od storitve zločinov
- SPECIALNA PREVENCIJA – poboljšanje storilca in odvritev od ponovne storitve kaznivega dejanja dobiva močnejši poudarek šele v teku razvoja
- ZNAČILNOSTI SREDNJEVEŠKIH KAZNI
 - javnost izvršitve (*izvaja se zaradi splošne prevencije*)
 - surovost (*izhaja iz kulturnih žrtvovanj, legend*)
 - diferenciranost po osebnem, socialnem položaju obsojenca (*pripadnik privilegiranega stanu je bil kaznovan z denarno kaznijo, pripadnik nižjega stanu pa za enako dejanje s smrtjo*)
- DIFERENCIRANOST KAZNI – glede na vrsto kaznivih dejanj, premoženjske, telesne, sramotilne, prostostne
- KAZNI PO TALIONSKEM NAČELI – storilna obsodijo na enako dejanje kot ga je zakrivil sam
- ODSEVNE KAZNI – kjer talion ni prišel v poštev, za bogokletstvo so odrezali jezik, za krivo prisego odrezali oba prisažna prsta, skupno jima je bilo, naj oblika kazni spominja na dejanje
- DENARNE KAZNI – zelo pogoste, uveljavljali so jih kjer je bilo mogoče
- na slovenskem so skušali omejiti krog ljudi ki so gmotno trpeli z obsojencem (*predvsem zemljiškega gospoda*)

4. KAZENSKO PRAVO IN POSTOPEK V ZAČETKU NOVEGA VEKA

a) GLAVNE NORME

- LJUBLJANSKI MALEFIČNI RED
 - Ljubljanski sodniki so imeli težave pri sojenju v kazenskih zadevah, ker niso imeli v rokah jasnih predpisov
 - Ljubljana je od cesarja Maksimiljana na prošnjo dobila Malefični red za izvrševanje kazenskega sodstva
 - 1566 so ga uvrstili v privilegijsko knjigo in si ga dali potrditi
 - proti koncu 17. stoletja so ga uporabili v konkretnih primerih
 - ljubljanski malefični red je v ena izmed prvih zakonov kazenskega prava in postopka
- CONSTITUTIO CRIMINALIS CAROLINA (1532)
 - Karel Veliki za nemško cesarstvo objavil kazenski zakonik in postopnik
 - CCC je na koncu je vseboval salvatorično klavzulo, ki je načeloma dopuščala običaje državnih stanov
 - CCC je imel zato subsidiarno (*pomožno*) veljavo, dejansko pa je zelo vplival na prakso
 - na Slovenskem so kmalu sledili redi za deželska sodišča
- KRANJSKI RED
 - načeloma se ni držal CCC
 - naperjem proti deželskim sodiščem
 - stanovi so hoteli omejiti kazensko sodstvo in jim odvzeti možnosti za razsojanje v podložniških zadevah in dobivanje dohodkov iz sodstva, s tem redom je bil spor rešen v korist fevdalcev in patrimonialnih sodišč
- ŠTAJERSKI RED

- v večji meri se je naslanjal na določila CCC
- KOROŠKI RED
 - odklanjal naslonitev na CCC, niti ne sledi kranjskemu redu

b) MATERIALNO PRAVO

- bistvenih novosti zakonodaja 16. stoletja ni prinesla, le nekoliko jasneje je opredelila nekatera stališča
- zakonodaja je pri navedbi kaznivih dejanj in njihovih posledic bolj izčrpna kot v srednjem veku
- po analogiji je bilo dopustno tudi kaznovanje dejanj, ki jih zakon ne navaja
- utrjevanju deželno knežje oblasti je ustrezalo postopno izoblikovanje kaznivih dejanj zoper vladarja in državo
- najbolj sklenjene podatke o dejanskem izvajanju kazenskega prava imamo le za Ljubljano
- Ljubljanski malefični red je poznal delikte proti veri (*krivoverstvo, odrekanje veri*), o čarovništvu pa ne govori, čeprav je bilo preganjano (*procesi, sežigi čarovnic*)
- v drugi polovici 17. stoletja so bile na podeželju pogoste
- po vrstah kazni ni bilo razločka od srednjega veka, surovost se je še stopnjevala
- krvno kazensko sodstvo: smrtne kazni, odsek udov

c) KAZENSKI POSTOPEK - TORTURA

- TORTURA – z mučenjem so hoteli izsiliti priznanje od osumljenca in ugotoviti sotorilce, pomočnike
- v kazenskem postopku je zamenjala božjo sodbo in prisežne pomočnike
- za sodbo je bilo potrebno priznanje, četudi doseženo s silo
- sprejela jo tudi zakonodaja
- bila je predvidena za postopek na podlagi indicev: ko ni bilo zalotitve pri samem dejanju in ne priznanja
- splošno razširjena, a omejena samo na Evropo
- delež pri razmahu torture ima tudi recepcija rimskega prava, ki je poznalo torturo sužnjeve in svobodnjakov
- konec srednjega veka dobi tortura lastnost pravno sankcioniranega sredstva v kazenskem postopku
- pozna jo ljubljanski malefični red, vendar je podrobneje ne opisuje
- inkvizicijska maksima: pri preiskavi je sodnik preiskovalec in tožilec obenem
- glavni postopek poteka za zaprtimi vrati
- o uvedbi torture v postopek odločajo prisodniki
- na torturi izsiljeno priznanje mora osumljenec ponoviti za zapisnik, sicer jo ponovijo
- če je priznanje ponovil so se dogovorili o sodbi
- v malefičnem redu ni bilo pritožbe niti udeležbe odvetnika
- izjemoma je bila možna pomilostitev po vladarju

d) REFORME

- BECCARIA
 - samo zakonodajalec sme predpisovati kazni, ki naj bi odvrčale storilca in druge od kaznivega dejanja
 - namen kazni naj bi bila specialna in generalna prevencija
 - bil je proti surovim kaznim in smrtni kazni, zavračal je torturo, nasprotoval preveliki množici zakonov
- INSTRUKCIJE ZA KRVNE SODNIKE
 - slonele so na starem redu, komaj so se kaj spremenile
- CONSTITUTIO CRIMINALIS THERESIANA
 - kazenski zakonik in postopnik Marije Terezije

- zasnovan kot sistemizacija prejšnjih norm
- ni prinesel bistvenega izboljšanja
- obdržal je inkvizicijsko maksimo, torturo in surove kazni – tortura je bila do podrobnosti normirana
- vsebuje materialno pravo in postopek, vrste kazni pa navaja v postopku
- kasneje je Marija Terezija sama preklicala večji del zakonika, ko je odpravila torturo
- izdala je naročilo, naj se smrtne kazni po možnosti nadomestijo s prisilnim delom, ki naj obsojenca poboljša
- šele zdaj so do večje veljave prišle prostostne kazni
- **ZAKON O HUDODELSTVIH IN KAZNIH**
 - Jožef II formuliral načelo, da je za kaznovanje potreben naklep in prosta volja
 - sistem je ostal surov, obsežno so predelana kazniva dejanja proti vladarju in državi